

دربارالظهرامعبد

فاتحه محی الدین پوری بیشرو و سہریازی نہ ناسراو

له تمہنی مندالی پورہ ہیند ناوی پوری
پوری زادہ مان بیستوہ کہ ہر پہ کہمان بہ خہ پال
وینہ بہ کی دلگیری له میٹکیدا بۆ پوری کیشایت .
پوری رحمت لای ہموان نافرہ تیکی نمر و نیانی
روح سوکو سر کلوی سہی بہ . نہوی دہ بہویت له
زباندا پوری بہ کی وا بہ چاوی خوی بینیت دہ توانیت
بچیتہ خرمہت فاتمہ محی الدین کہ بہ داخموہ نک
سہریاز ، بہ لکو نہ ناسریکی نہ ناسراوی تری
کوردہ ...

تمہنی له ۸۰ تیپیریوہ ، بہ لام سہرو سیماو
قہی زور له ۸۰ کہترہ . قہت له گہلی پرتاقہت
نایت ، ہہ گہ کی پر داستانی مرواری و گہوہری
تریفہ دارہ . گہوہرو مرواری بہ کانی دانسقو
کہم ہاوتان ، بہ نارہ قہی پیروزی ناوچہ وانو دلوزری
ناو قولایی گیان و شہونخونی و دہر بہ دمری و ژانی
ژبانی کورد زاخاو دراون .

دہوروی پوری سہد بہ ک له مہوہر فاتمہ له
شاریکی وک بہغدا چاوی کردہ وہو ریگی
قوتابخانہی «نیٹحدادو تہردقی» ی زانی . دور نہ بہ
لہ معدا تاقانہی شاری سلیمانہی بویت . شہر
ہہ لکیرساو زوری نہ برد تہختو تاراجی دہولہ تی
عوسمانی تیچوہو فاتمہی دہستہ کچ لہ گہل باوکی کہ
تا نہوسا کار بہ دہستی دہزگای ریژی (۱) (آوسن) بو
گہرا بہوہ نیشتان .

ہرزوو پوری دلی محمد بہ کی فاتح
بہ کی شاعر بہ تیری عشقی فاتمہی شوخو
شہنگ پیکرا . فاتمہ گہ خوشی حمزی بہ
شیر دہ کرد (۲) کہوتہ باخی شاعرانو بسوہ
میوانی دیوہ خانی کورد بہروران .

زوری نہ برد شیخ محمودی نہر لاپہر بہ کی
پر شانازی خہبانی گہلی کوردی تو مارو ناوچہ بہ کی
گرتگی نیشتمانی لہ زولم و زوری ئینگیزی داگیر کہر
رزگار کرد . محمد بہ کی فاتح بہ گہ بوہ و ہزیری

دارایی شیخ . فاتمہی زتہ و ہزیر داخی لبوہی
ناچیت نہریتی نہوسای کومہل ریگی نہنہدا نافرہت
ئاگاداری ہموو شت بیت . بہ لام باشی لہ بیرہ چوں
زور بہی خہک دلخوشو شہدای سہر بہ خوہی و
نہمانی مۆتہ کہی میجہرسۆن و پیاوہ کانی یون . قہت
نہ محمد بہ کی وا گورچ گوٹ نہ دیوہ ، بۆ مزگہ و تیش
بوایہ وای نہد کرد . بہر لہوہ دلی لہ شیخ محمود
رہنجاہو ، بہ لام بۆ کوردو خرمہتی پتہوہای ہچی
لہ دلدا نہماو چاکی کاری لہ کرد بہلادا . زوو سکالای
لہدست ئینگیزو پیلانی ئینگیزخواکان دہ کرد ،
خوزگہی نہوہ بو ئینگیز لہ کورد بگہن و یاری و پتہ
بہ تینی پرت نہ کهن . سہرہ تارقی لییان نہ بو ، ہجوای
زور بوو یاریدہ مان بدن !

ہمو سہرہوت و سامانی دہزگاکہی شیخ لہ
ناو قاسہی ژنی و ہزیری داراییدا بو . بہ باجی
تونو گشت داہاتیکی ترہوہ بہ زحمت دہ گہ بشنہ
۶۰ ہزار روپیہ کہ دہ کاتہ پتہج شہش ہزار دیناری
نہمرۆ کہ (۲) ! ، کہچی ہی واش ہبو و بژدانی خوی
دہخستہ ژیر پرت سہرہوتی حمہ قہدوی بہ چہند
روپیہ بہ کی کار بہ دہستیکی بچوکی کورد دہ پتہوا . نہو

سەرۆههش که بو بووه ته حاکمه حای چاو برستیکان به هۆی دلپاکێ و ساکاری فاتهوه له گهڵ هه موو باشکوهتی هه لالی نه حه مد به ک وهک هه لکه ی پاک کراو که وه ته ده ست ئه نکلیره کان . که هه ترشی نا کاویان هه نیا به سه ر شار فریای نه وه که وت ته نها ۲ لیتره ی خۆیان به ریت و فاسه که ی داخست و وهک خۆی به جیتی هه شت به و هه وایه ی زۆری یه ناچیت ده گه رینه وه ... داخه ناچیت وا نه بو . مانگه های مانگ نه م دئی و نه و گوندیان کرد . هه ر زوو به ستیا نه وه نه وی هه به و نه یه گورگه و سیک و چه نه ی نا که س به چه ی خۆمان تالانیا ن کردوه . که گه رانه وه شار ناچار ماوه به کی باشیا ن به کوله سه رگی برده سه ر ...

بهرده به کی تری ژبانی فاتمه که تا مردن شانازی ی پتوه ده کات نه وه به که یه که م نا فره تی کوردی عه راقه بووه مامۆستا و ۲۵ سالی ره به قی ژبانی به نه و به مری دلسۆزی به وه بو په روه رده کردنی سه دان کچ وهک کۆر به ی جگه ر گۆشه ی خۆی ته رخان کرد . به ده ست نه و بوایه هه موو کچه کوردی فیه ری نو سین و خۆینه نه وه ده کرد . نه و به رده به ی ژبانی پر له به سه ره ات و سه مرگۆزه شه تی سه یرو پرمانا به . و ابزانه م لاپه ره کانی به گه می زۆر شایانی تو مانه (۱) .

ئسته ش له و وایه نه مرۆ به که خواله خۆش بو شیخ نوری شیخ سالحی شاعیر و خزمی ، خۆی کرد به زورا و له هه موو جار گه مرتر له گه لی که وه ته فه . قه ت وای نه دیبو . له وه ی ده کرد بو کار تیک ها نووه زۆری مه به سه . که وه ته با سی خۆینه دن و خۆینه وه واری ی و پیا هه لدانی فاتمه که دنیا دی ده به وه ده توانیت ره یکه نه شانی که سانی تر بدات . گه لیکیش مه تبه و سه نای نه حه مد به گی تو فیک به گی کرد و وی زۆر حه ز به پتیه که وتنی کورد ده کات ... دوا ی نه وه ی شیخی شاعیر شانامه به کی دورو درێژ به قسه و له بزێ شه رینی بو فاتمه ی ژن خۆشکی ده خۆینیته وه دیته سه ر مه به ست :

(ئه حه مد به کێ نیازی به قوتابخانه به کی کچان له سلیمانیا بگاته وه و له گوزینه خانی ژنی عه بدوله زێر یا مولکی و تو زیاتر که س شک نابات به نایان بو به ریت . ته زویه که به له شه منا

هاتو که وه ته ده ریای خه یاله وه ... راسته خۆینه دن شه تیکی چاکه و با وکم زوو زوو نه مه ی به گویماندا ده خۆینه دو خۆشم له خه یرو چاکه به ولا وه هه چی ترم له خۆینه دن ده سه گر نه بوو ، به لام ناخۆ خه لکی شار چیمان یه بلین ؟ . له سه ر خۆ له گه ل شه یخ نوری که وه ته هه لسه نگاندنی مه سه له که ... راسته یکه ی هه مرچه مند ده کوشا زاتم نه ده کرد به لینی رازی بونی به من . به لام نه و کۆلی نه دا ، که وه ته وه هانمانم ، ده زانی خوا په رستم بۆه زوو زوو نایه ت و هه دیسی تیکه له کیشی قسه کانی ده کرد . به هه شتی به خۆری به وه بو مسۆگه ر کردم . ورده ورده نه رم بوو گوتم دا . به و جه ره ، وهک به رم بیت ، سالی ۱۹۲۶ ده رگای یه که م قوتابخانه ی کچان له سلیمانیا کرایه وه . نه حه مد به کێ به ناوی منه وه قوتابخانه که ی نا و نا «الزهرا» (ه) که له نا و خه لکدا (زهرا) یان یه ده گوت . شوینه که ی نریک مزگه وتی گه وه بو ، ئسته ش قوتابخانه ی گولاله ی کچانی تینا به .

گوزیده یا مولکی مودیره و فاتمه ش نا قسه مامۆستای «زهرا» بو . به هه ردوکیان سه رتا پای نه و نه رکه بان گه رته نه ستۆ که له گه ل نه رکی نه مرۆ که زۆر جیاواز بو ... هه رچه ند ناوی گوزیده یا مولکی د هات چاره کانی پر ده بو له ناو :

(گوزیده کوردی توریای و ناره تیکی کامل و تیه گه یشتو بوو ، ماوه به کی زۆر له نه سه ته مول ژیا بوو ، زۆر به کول خه زمه تی ده کرد ، نه وه ندی تر هاتی منه شی ده دا . راسته یکه ی نه و نه بوایه له وانه بوو وره به ربه دم ، چونکه هه ر زوو ده می خه لکی دو اکه وتومان له کرایه وه ، هه زارو یه ک

فسه‌یان پینده‌گوتین . نه‌وه‌یان لئ کره‌بونه
عه‌به که گچه‌گان دوا‌ی هاتنه ژوره‌وه‌یان عه‌باو
به‌چه‌یان داده‌گرت ! . فسه‌ی له‌وش
خرابترمان ده‌یسته‌وه . زۆر دایک به‌ترسو
له‌رز گچه‌گان‌یان ده‌هیناو همر نه‌وه بوو گراسی
قورن‌ان‌یان بۆ له‌به‌ر نه‌که‌ین تا دل‌نیا‌بن نا‌گامان له
شهره‌فیان ده‌بیتتو به‌ خو‌یندن له‌گه‌دار نابن .
دایکی وا هه‌بو پرسیاری نه‌وتوی ده‌کرد که بۆ
گیرانه‌وه ناشیتته .

دایکی دل‌سۆزی کورد خۆی دایه‌ ده‌م شه‌پۆلی
رابوردوی سه‌یر ، به‌لام خۆش :

« به‌که‌م پۆلی قوتابخانه‌ ساواکه‌مان
ده‌سته‌به‌کی به‌کجار سه‌یر بو . هی وای تینا
بو تهمهنی له ۲۰ و بروا بکه ۲۵ یش تپه‌ریبو ،
به‌ سه‌روپینچی لارو لاگیره‌و مبخه‌گه‌نگو سوو
سیپاویکی باشه‌وه ده‌هات ، له‌گه‌ل هی وا
داده‌نیشته به‌گچی ده‌شیا . به‌لام هه‌مو‌یان بۆ
فیربون هاتبون ، به‌ دل خۆیان هیلاکه‌ ده‌کرد .
هه‌زارو ده‌وله‌مه‌ندیان تینا بو . نیسته‌ش یرمه
چاره‌کیان پرته‌قالم بۆ قوتابی‌به‌کان بسرد ، هی
وایان هه‌بو نه‌به‌هزانی پرته‌قال چیه ، بۆنیان
پتوه‌ ده‌کردو یاری‌یان پینده‌کرد تا به‌ ده‌ستی
خۆم بۆم پالو قاش‌کردنو تپه‌ گه‌یاندن میوه‌به‌وه
ده‌خوریته » .

هه‌ستیککی شارراوه قوتابی‌و زیاتر جوته
مامۆستای زه‌هرا‌یان ده‌بزو‌اند . هه‌زبان ده‌کردو
هه‌ولیان ده‌دا هه‌چیان له‌ کوران و پیاوان که‌متر
نه‌بیت . لیسره‌دا دایکی کورد گوری دایه‌ خۆی و
گه‌متر بوو ، له‌وه‌ی ده‌کرد به‌هویت من به‌هینیت ،
جا نازانم هه‌ستی ده‌کرد که من به‌ هه‌موو هۆشمه‌وه
که‌وتومه‌ته په‌رستگای دل‌سۆزی و له‌خۆبوردنی
په‌ری‌به‌کی خاوینی گه‌له‌که‌مان یاوه‌خود نا . نه‌وه‌بان
گرنگ نه‌یه ، سه‌یره وا نه‌بیت ، به‌لام یا له‌به‌ر دل‌ه
ناسکه‌که‌ی نه‌و منیش گور بده‌مه‌ خۆم و خۆم
وریاترنیشان بده‌م :

« همر نه‌وه‌نده بیستمان فوناد ره‌شیدی
مامۆستای کوران شانۆگه‌ری «نیرۆنی زۆردار» ی

پیشکەش کردووه و به‌و کاره‌ی هه‌ستی زۆر که‌سی
بزواندووه ئیمه‌ش هاتینه مه‌بدانو و بیستمان
هه‌نگاویکی باشتر بنیین . بیری به‌کیکمان بۆ نه‌وه
چو کیشه‌به‌کی نه‌وتوی ناو کومه‌له‌که‌ی
خۆمان باس بکه‌ین که زۆر رۆژ توشی به‌کیک له
قوربانی‌به‌کانی ده‌هاتین . به‌لام که‌سمان ده‌ست و زاتی
نوسیمان نه‌بوو ، بۆبه‌کا په‌نامان برده‌ به‌ر شیخ
نوری و نه‌ویش له‌سه‌ر پیشنیاری‌ی خۆمان
شانۆگه‌ری «دایک» ی بۆ ناماده‌کردین . قوتابخانه‌مان
رازاند وه‌و په‌رده‌مان هه‌لواسی و نزیکه‌ی حه‌فته‌به‌که
ژنانی شار رویان تپه‌کردین و به‌ په‌رۆشه‌وه سه‌یری
«دایک» بان ده‌کرد . به‌هه‌می خوشک ده‌وری دایک و
شه‌فیه‌ سه‌مید(۶) که قوتابی‌به‌کی وربای
قوتابخانه‌که‌مان بو ده‌وری دوکتۆره‌ی بینی . دیار بو
له‌ته‌لی دلی بینه‌را‌نیان ده‌دا .

تایمه‌رۆش چ خۆی ، چ خوشکی ناوه‌رۆکی
«دایک» یان له‌بیره که به‌شیککی به‌شیمه‌ هۆنرا‌بووه :
« دایکه‌ی نه‌خو‌ینده‌وار به‌ هه‌له‌ درمانیککی
هه‌تاره‌کان دهرخواردی کۆرپه‌که‌ی ده‌دات ، دهرمانه
ده‌بخاته گیانه‌لا . هاوارو فیزه‌و گریه‌ی دایکی کلۆل
گه‌ره‌کی دیتیتته سه‌یر . به‌کیک له‌ سه‌رسپی‌به
ویره‌کانی دراوسنج به‌هه‌له‌داوان خۆی ده‌کات به
ژورداو ده‌پرسیت :

چیره‌ نه‌م گری‌به‌وه زاری‌به

بۆچیتته هاوارو ته‌لاش ؟

دایکه به‌ شیزه‌ی :

هه‌رگیز خه‌وی نه‌بوو منیش

چوم دامن تو‌زیک شیه‌ی خاش خاش

دراوسیکه‌یان که نه‌مه ده‌بیستیت ده‌ستوبرد
ده‌چیت به‌ دوا‌ی دوکتۆره‌ی شاردا . دوکتۆره
به‌هه‌مان ده‌ستور ده‌پرسیت :

چیره‌ نه‌م گری‌به‌وه زاری‌به

بۆچیتته هاوارو ته‌لاش ؟

دایک ::

هه‌رگیز خه‌وی نه‌بوو منیش

چوم دامن تو‌زیک شیه‌ی خاش خاش

دوکتۆره :

جا

کین به تۆی وت دهوایه کی زهریفو باشه
نیغلی وا قابیلی دهرمانی وهك خاش خاشه ؟
خیرا که نم دهرمانی بدهری
به لکو به جارنك چاره ی بگری
نیتر هرگیز لهو دهوایانه ی نهده یتنی

دايك :

تۆبه بئ ، تۆبه بئ یاره بی
هه تا ماوم دهرمانی وای نهده یتنی «

دهرندا بۆ داتاشین و شتی نه زانر نویان لیوه فیربین
تا له کیسمان نه چون .

بهراویز :

- (۱) له سه ددی نۆزده وه کۆمپانیای «ریژی» ی
نهره نه یی به رهه م هینان و فرۆشتنی توتنی گشت
نیمپراتۆری عوسمانی ی گرته ده ست خۆی .
«ریژی» وهك دهزگا له سه رتا پای نه و ولاتانه ی
که وتبونه ناو دهوگه تی عوسمانی به وه بووه ناویکی باو .
- (۲) له هه ره تی لاویدا شیمری به تورکی وتوهه .
- (۳) ۱۰۰ هه زار روپیه ده بکرده ۷۴۴۸ پاوه نی
ئیه تر لینی .

(۴) تۆمارکردنی یادداشتی پشروه کانی میژوو
ژیانی رونا کبیریمان نه رکینکی پیروژه که وتۆته نه ستۆی
خاوه ن خامه ی دلسۆزی که له که مان . نه و یادداشته
سه رچاوه ی ره سه نی ئیمرو و دوا پۆژمانه ، زۆریمان
له کبس چووه و که میمان ماوه . تا ئیسته چه ند جارنك
باسی نه مه م کردووه . به ش به حالی خۆم هه ر
ده رفه تیکم له م باره به وه بۆ هه لکه وتبیت که لکم
لئ پینیوه . کاتی خۆی یادداشته کانی خوالیخۆشبو
مامۆستا ئیسماعیل حه قی شاوه بسم تۆمار کرد ،
خۆی رۆی ، ئه میان باقی . به شیک له یادداشته کانی
مامۆستایان فوناد مه ستی و نه حمه د خواجاشم
نوسیدوه وه . هیوامه مایه ی ره زامه ندی بیتو
بیتنه هانده ر بۆی تا نه وه ی ماوه له کبس نه چیت .

(۵) له (فاطمه الزهراء) وهه .

(۶) بهیجه محی الدین و شه فیه سه عیدیش دوو
پشروه ی تری مه یسانی خوینداره واری
نافره تی کوردن . سه دان که چه کورد له سه ر ده ستی
نه وان و ده سته خوشکی نه وان فیری خوینداره وه
نوسین بون که زۆریان به ی به رزی خوینداره یان
ته واو کردووه .

(۷) رونا کبیرانی کوردی تورکیا به هۆی چه ند
هۆیه کی تابه تی و گشتی به وه به ر له ئیحه له ده رگای
زۆر هونهریان داوه . پش شه ری به که می جه مان
نه وان شانۆگه ری یان به کوردی داناهه . له گه ل نه وه ش
نافره تی کوردی عیراق له م مه یدانده هه ر به که مه .

که روپژدانمان بیتو هه مو لابه نی ی سه بری
باسه که بکه ین نه و دان به وه دا ده نین له به که م
شانۆگه ریدا نا فره مان بۆی پیاومانی داوه (۷) ...
مامۆستای به که م نه م قسانه می به دل بو . نه مویست
له وه زیاتر هیلایکی بکه م ، هاته سه ر وه لامی دو
پرسیارم :

« گوزیده یامولکی سنج سال مودیره بو . که نه و
چووه به غدا زه هره خانی کچی مسته فا یامولکی بۆ
ده ورو به ری سنج سالتیک چووه چینگه ی و دوا به دوا ی
نه و من بومه مودیره و نزیکه ی ۳۰ سال کاری نه و
قوتابخانه یه م گرته نه ستۆ . رونا کبیری نه و سه رده مه ی
شارپشتیان ده گرتم به قسه ی پر هه ستیان دلکیان خۆش
ده کردم . جارنکیان نزیک به رده رکی سه را به کیک به
هیواشی ده ستیککی دا به پشتهداو پتی وتم : نانه رین ،
هه زار جار نانه رین ، سه رت به رز کردینه وه ... که
ناویم دابه وه پیره میتردی شاعیرم دی . پیره میترد
که لیک قسه ی تری کرد ، له وه ده چو بیه ویت هه مو
مالیک یکانه قوتابخانه و به داره ساکه ی بکه ویتسه
گیانی نه و دایک و باوکانه ی مندالکیان ناخه نه سه ر
خویندن ... »

دوا قسه ی به که م مامۆستامان :

« ئیسته ش هه رچه ند چاوم کزو گویم فورسو
یادم که م بووه ، به لام گه ز گه ز بالا ده که م که ده بینم
ره نجم به فیرۆ نه چووه و که چه کورد چۆته ریزی برای و
شان به شانی ژبانی نوئی بۆ نه وه ی داها تو دروست
ده گات . »

سه ربازو نه فه ری نه ناسراوی وهك فاته مه مان
زۆره ، با جارو بار یادبان بکه بنه وه هیه چ نه بیت ،
ناکاتی خۆی ، په بکه ری پر شانازی یان له قولایی دل و